

Akademické psaní

Úvod do argumentace

Mgr. Martin Hapla

Obsah

- OBECNĚ O ARGUMENTACI
  - Etymologie slova argumentace
  - Vymezení a druhy argumentace
  - Struktura argumentu
  - Toulminovo schéma argumentu
  - Dedukce, indukce a abdukce
  - Klamné argumenty a problematika zamlčených premis
  - Tři základní pravidla pro tvorbu argumentů

  - PRÁVNÍ ARGUMENTACE
  - Význam argumentace v právu
  - Argumentace v rovině skutkové a v rovině právní
  - Argumentace v rovině de lege lata a v rovině de lege ferenda
  - Specifické argumenty právní logiky
  - Argumentace judikaturou
-
-

Etymologie slova argumentace

- Slova jako argument či argumentace pocházejí z latinského výrazu *argumentum* (důkaz, apel), který je odvozen od slovesa *arguere* (dokázat, obvinit).

Vymezení a druhy argumentace

- Argumentace je přesvědčování uváděním argumentů (tj. důvodů či důkazů). Představuje lidské jednání, zatímco argument je abstraktní strukturou.
  - Počátky soustředěného zájmu o argumentaci můžeme nalézt ve starověkém Řecku (souvisí s působením Sofistů).
  - Jako první tuto problematiku vědecky uchopil Aristoteles.
  - Aristoteles nenapsal o argumentaci ucelené pojednání, ale pojednává o ní v různých souvislostech ve více spisech (např. soubor Aristotelových spisů o logice *Organon* – v jejich rámci zejména dílo *První analytiky* pojednávající o sylogismu, *Topiky*, *O sofistických důkazech*, *Rétorika* – v této práci mimo jiné zkoumá problematiku zamlčených premis).
-
-

Vymezení a druhy argumentace

- Rozlišujeme argumentaci *v užším, logickém smyslu* (zdůrazňuje logickou správnost argumentů) a *v širším smyslu* (představuje přesvědčování, někdy je nazývána též argumentací eristickou, což ovšem může vzbuzovat negativní konotace).
  - Tři přístupy k argumentaci rozlišuje Tomáš Sobek:
    - 1) *konsenzuální* (účelem argumentace je racionální překonávání sporu mezi subjekty),
    - 2) *rétorický* (cílem argumentace je ovlivnit druhého, přesvědčit ho, aby uznal náš názor a v souladu s ním změnil svůj vlastní postoj),
    - 3) *epistemický* (cílem argumentace je poznání pravdy).
  - Tomáš Sobek dále uvádí, že s argumentací advokáta spojujeme spíše rétorický přístup, zatímco od soudce očekáváme epistemický.
-
-

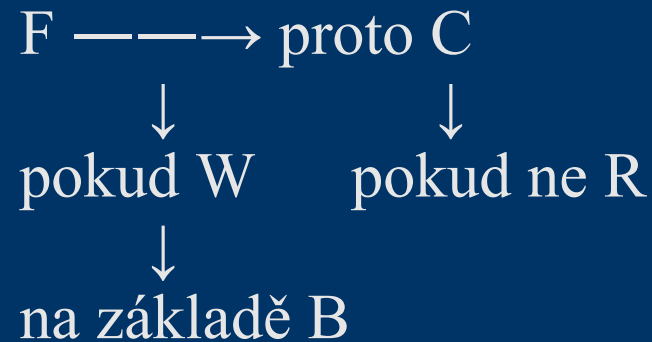
Struktura argumentu

- *Předpoklad (premise)* – to, co je uvedeno jako důvod pro závěr argumentu; každý argument by měl mít nejméně dvě premisy.
  - *Závěr (konkluze)* – to, co argument tvrdí a zdůvodňuje.
  - Argument dále obsahuje *indikátory premis* (např. na základě, protože, vzhledem k apod.) a *indikátory závěru* (např. a proto, takže, tedy apod.).
-
-

Toulminovo schéma argumentu

- *Stephen Toulmin* (1922 – 2009) byl anglický filosof, autor díla *The Uses of Argument* (1958).
  - Usiloval o navrácení argumentace do komunikace, všímal si též analogií mezi procesem před soudem a vedením argumentace ve sporu dvou stran.
  - V jejich rámci rozlišuje tři fáze:
    - 1) Iniciační fáze (vznesení žaloby, tvrzení a protitvrzení),
    - 2) Následná fáze (předložení důkazů a svědectví pro a proti),
    - 3) Konečná fáze (vynesení rozsudku, formulování závěru).
  - Stephen Toulmin si dále klade otázku, zda opravdu při tvorbě argumentu postupujeme tak, že z premis vyvozujeme závěr. Toulmin konstruuje teorii, podle které ve skutečnosti přicházíme s určitou ideou (závěrem), kterou za pomoci argumentačních schémat teprve následně testujeme.
-
-

Toulminovo schéma argumentu

- F = facts
- C = claim, conclusion
- W = warrant (oprávnění, zaručení)
- R = rebuttal (vyvrácení C)
- B = backings (podklady, podpůrná fakta)

Toulminovo schéma argumentu

- Toulminovo schéma argumentu analyzuje argument v „celku argumentace“ – v komunikaci.
  - Na začátku argumentace máme vždy C, které chceme obhájit.
  - Odvoláváme se přitom na F.
  - Náš oponent nám může položit otázku, jak souvisí náš závěr s předkládanými fakty (tj. nadnést požadavek na dokázání oprávněnosti a vhodnosti F pro C).
  - Oponentovi tak musíme poskytnout W, tedy obecné hypotetické tvrzení, které autorizuje krok od F k C.
  - R představuje popis podmínek, za kterých neplatí W – tedy z F neplyne C.
-
-

Dedukce, indukce a abdukce

- DEDUKCE
  - Jedná se o způsob logického myšlení, kdy se od obecného postupuje k jednotlivému.
  - Pokud máme správně formulovány premisy, nemůžeme dospět k mylnému závěru.

  - INDUKCE
  - Jedná se o postup od jednotlivého k obecnému, z pozorování jednotlivých případů jsou vyvozovány všeobecné závěry.
  - Rozlišujeme indukci úplnou a neúplnou. V případě úplné indukce má závěr stejný stupeň jistoty jako u dedukce. U indukce neúplné je závěr pouze pravděpodobností (nelze vyloučit existenci příkladu, který správnost indukce vyvrátí).
-
-

Dedukce, indukce a abdukce

- ABDUKCE
- Představuje druh úsudku, při kterém vytváříme hypotézu pro pozorované jevy. Z pravdivého závěru usuzujeme na předpoklady, které jej mohly způsobit.

Dedukce, indukce a abdukce

- DEDUKCE:
Všichni králíci v klobouku jsou bílí.
Tito králíci jsou z klobouku.
Tito králíci jsou bílí.
  - INDUKCE:
Tito králíci jsou z klobouku.
Tito králíci jsou bílí.
Všichni králíci v klobouku jsou bílí.
  - ABDUKCE:
Všichni králíci v klobouku jsou bílí.
Tito králíci jsou bílí.
Tito králíci jsou z klobouku.
-
-

Klamné argumenty a problematika zamlčených premis

- V rámci argumentace se můžeme setkat s celou řadou chybných či neetických argumentů. Velmi významná je v této souvislosti i problematika zamlčených premis.
  - Chybné argumenty = falácie, zamlčené premisy = enthýménata.
  - Mezi nejčastější typy chybných nebo klamných argumentů můžeme zařadit:
  - *Argumentum ad hominem* (útočí se na toho, kdo argumentuje – nikoliv na argument), *argumentum ad verecundiam* (dovolávání se autority), *argumentum ad ignorantiam* (z nemožnosti dokázat určité tvrzení dovozuje, že platí tvrzení opačné), *argumentum ad baculum* („argumentace holí“), *unáhlené zobecnění*, *klamná analogie*, *klamná dichotomie*, *argumentace kruhem*, *podsunutá argumentace* a mnoho dalších.
-
-

Klamné argumenty a problematika zamlčených premis

- O klamných argumentaci pojednává mimo jiné i slavná práce Arthura Schopenhauera *Eristická dialektika čili umění dostati v každé debatě za pravdu*.
  - Arthur Schopenhauer zde nejprve vymezuje pojmy logiky a dialektiky a následně uvádí soubor 38 argumentačních klamů včetně řady příkladů jejich použití, stejně jako náčrtu různých strategií, jak se jim bránit.
  - Například první ze Schopenhauerem uváděných klamů spočívá v rozšiřování odpůrcovy teze, aby byla snáze napadnutelná a naopak zužování teze vlastní, aby ji bylo možné snáze hájit.
-
-

Klamné argumenty a problematika zamlčených premis

Příklad 1. Privil jsem: »Angličané jsou nejpřednější dramatický národ.« — Odpůrce chtěl vyzkoušeti instantiam³⁶) a namítl: »Je přece známo, že Angličané v hudbě, tedy také v opeře nic nemohli dokázat.« — Zahnal jsem ho připomenutím, že hudba nespadá pod pojem dramatického; jím se označuje jen tragedie a komedie; což zajisté i můj odpůrce velmi dobře věděl, ale jen se pokusil mé tvrzení tak všeobecniti, aby se týkalo vůbec všech divadelních představení, tedy i oper, tedy i hudby, a takto aby mne pak bezpečně porazil. — Naopak zase zachráníme své tvrzení tím, že je sůžeme nad svůj původní úmysl, dovoluje-li to použitý výraz.

Klamné argumenty a problematika zamlčených premis

- Klamnými argumenty se zabýval také Karel Čapek ve své knize *Marsyas čili na okraj literatury*, konkrétně části *Dvanáctero figur zápasu perem čili příručka písemné polemiky*.
- „3. Třetí figura sluje Caput Canis. Záleží v jisté dovednosti užívat jenom takových slov, jaká mohou vzbudit o potíraném odpůrci špatné mínění. Jste-li rozvážný, je možno o vás říci, že jste opatrnický; jste-li duchaplný, lze říci, že jste duchaplnický; jste-li nakloněn prostým a věcným důvodům, možno říci, že jste všední a triviální; jste-li nakloněn abstraktním důvodům, lze vás s výhodou nazvat neživotným intelektuálem, a tak dále. Pro zručného polemika není prostě vlastnosti, přesvědčení nebo duševního stavu, který by nebylo možno pojmenovat názviskem, jež samo o sobě odhaluje úžasnou prázdnotu, tupost a malost potíraného odpůrce.“

Klamné argumenty a problematika zamlčených premis

- Klamnými argumenty se zabýval také Karel Čapek ve své knize *Marsyas čili na okraj literatury*, konkrétně části *Dvanáctero figur zápasu perem čili příručka písemné polemiky*.
- „3. Třetí figura sluje Caput Canis. Záleží v jisté dovednosti užívat jenom takových slov, jaká mohou vzbudit o potíraném odpůrci špatné mínění. Jste-li rozvážný, je možno o vás říci, že jste opatrnický; jste-li duchaplný, lze říci, že jste duchaplnický; jste-li nakloněn prostým a věcným důvodům, možno říci, že jste všední a triviální; jste-li nakloněn abstraktním důvodům, lze vás s výhodou nazvat neživotným intelektuálem, a tak dále. Pro zručného polemika není prostě vlastnosti, přesvědčení nebo duševního stavu, který by nebylo možno pojmenovat názviskem, jež samo o sobě odhaluje úžasnou prázdnotu, tupost a malost potíraného odpůrce.“

Tři základní pravidla pro tvorbu argumentů

- Nepoužívejte předpojatý a emociálně zabarvený jazyk.
  - Vyjadřujte se jednoznačně.
  - Eliminujte ve své argumentaci zamlčené premisy – tedy otevřeně vyjádřete, co v argumentaci zůstává nevysloveno anebo je mlčky předpokládáno.
-
-

Význam argumentace v právu

- Schopnost argumentace má pro právníky zcela zásadní význam. Úzce souvisí zejména s problematikou interpretace práva.
  - Jako stěžejní se jeví zejména v tzv. hard cases – složitých případech, které postrádají jednoznačné řešení.
  - Právě existence více možných řešení právního případu nutí právníka k tomu, aby řešení, které si zvolí, zdůvodnil dostatečným množstvím adekvátních argumentů.
  - Angloamerická právní tradice přímo upřednostňuje tzv. diskurzivní způsob psaní. Autor ve svém textu načrtne více možných řešení právního případu a následně předkládá argumenty, kterými se snaží zdůvodnit, proč si z nich zvolil právě to anebo ono konkrétní řešení.
-
-

Argumentace v rovině skutkové a v rovině právní

- Argumentace může probíhat v rovině skutkové nebo v rovině právní (rozlišování těchto rovin má velký význam například v procesním právu ve vztahu k opravným prostředkům).
  - Rovina skutková – souvisí s otázkami typu kdy, kde, jakým způsobem se stal pro právo relevantní skutek.
  - Rovina právní – souvisí s právní klasifikací skutku, se subsumpcí skutkových dějů pod právní normy.
-
-

Argumentace v rovině de lege lata a v rovině de lege ferenda

- Argumentace může rovněž probíhat v rovině de lege lata nebo v rovině de lege ferenda.
  - Rovina de lege lata – argumentujeme v rámci platného práva, snažíme se toto právo zjistit, interpretovat a analyzovat.
  - Rovina de lege ferenda – uvažujeme o právu, jaké by mělo v budoucnu být, co by jako právo mělo platit.
-
-

Specifické argumenty právní logiky

- Argumentum a contrario
  - Argumentum a fortiori
    - argumentum a maiori ad minus
    - argumentum a minori ad maius
  - Argumentum per analogiam
    - analogia legis
    - analogia iuris
  - Argumentum reductione ad absurdum
-
-

Specifické argumenty právní logiky

- ARGUMENTUM A CONTRARIO (důkaz z opaku)
  - Opírá se o zákon vyloučení třetího.
  - Jsou-li dvě možnosti (žádná další již není) a právní předpis výslovně stanoví něco o jedné z nich, pak to neplatí pro možnost druhou.
  - Stanoví-li tedy právní předpis něco o nemovitostech, pak to neplatí o movitých věcech.
-
-

Specifické argumenty právní logiky

- Výraz „argumentum a contrario“ někdy slouží i k označení „argumentum per eliminationem“. V případě tohoto argumentu vycházíme z existence taxativního výčtu a konkrétního případu, který není podřaditelný pod žádnou z jeho položek. Per eliminationem se tedy norma na tento případ neaplikuje.
  - U demonstrativních výčtů se naopak používá „argumentum a simili“. V případě tohoto argumentu sice konkrétní případ taktéž není podřaditelný pod žádnou z jednotlivých položek výčtu, avšak v některém relevantním ohledu se těmto položkám podobá. A simili se tedy norma na tento případ aplikuje.
-
-

Specifické argumenty právní logiky

- ARGUMENTUM A FORTIORI (uvažování od silnějšího k slabšímu a naopak)
- Tento argument spočívá v úvaze, že platí-li něco o větším (silnějším, více škodlivém), pak to tím spíše platí i o menším (slabším, méně škodlivém).
- § 128 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník stanoví: *„Vlastník je povinen strpět, aby ve stavu nouze nebo v naléhavém veřejném zájmu byla na nezbytnou dobu v nezbytné míře a za náhradu použita jeho věc, nelze-li dosáhnout účelu jinak.“* A fortiori lze dovodit, že tím spíše má tuto povinnost i držitel věci, který není jejím vlastníkem.
- Tento argument nemá spolehlivý logický základ, nýbrž se zpravidla opírá o různé teleologické úvahy stojící v jeho pozadí.

Specifické argumenty právní logiky

- ARGUMENTUM PER ANALOGIAM (výklad podle podobnosti)
  - Využití analogie je přípustné pouze v některých případech (je zakázáno např. v trestním právu hmotném).
  - *Analogia legis* – Spočívá v tom, že na otázku zákonem neřešenou, analogicky vztáhneme takové ustanovení zákona, které řeší otázku podobnou.
  - Např. § 611 zákona č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník stanoví, že se na směnnou smlouvu analogicky použijí ustanovení o kupní smlouvě.
  - *Analogia iuris* – Spočívá v tom, že otázku zákonem neřešenou posuzujeme podle obecných zásad právních. Jedná se o nepravou analogii.
-
-

Specifické argumenty právní logiky

- ARGUMENTUM REDUCTIONE AD ABSURDUM
  - Spočívá v poukazu na nesmyslné důsledky určitého výkladu.
  - § 25 odst. 5 zákona č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky stanoví: *„Ministerstvo vnitra ověří správnost údajů na peticích namátkově na náhodně vybraném vzorku údajů u 8500 občanů podepsaných na každé petici. Zjistí-li nesprávné údaje u méně než 3 % podepsaných občanů, nezapočítá Ministerstvo vnitra tyto občany do celkového počtu občanů podepsaných na petici.“*
- § 25 odst. 6 téhož zákona: *„Zjistí-li Ministerstvo vnitra postupem podle odstavce 5 nesprávné údaje u 3 % nebo více než 3 % podepsaných občanů, provede kontrolu u dalšího vzorku stejného rozsahu [...]. Zjistí-li Ministerstvo vnitra, že druhý kontrolní vzorek vykazuje chybovost u 3 % nebo více než 3 % občanů podepsaných na petici, odečte od celkového počtu občanů podepsaných na petici*
-

Specifické argumenty právní logiky

počet občanů, který procentuálně odpovídá chybovosti v obou kontrolních vzorcích.“

- Ministerstvo vnitra při výpočtu souhrnné chybovosti v obou kontrolních vzorcích postupovalo tak, že procentuální údaje z jednotlivých vzorků sečetlo. Nesprávnost tohoto postupu můžeme prokázat právě s pomocí argumentum reductione ad absurdum.
- Pokud by jeden vzorek obsahoval 50% nesprávných údajů a druhý 60%, dosáhla by souhrnná chybovost vypočítaná podle MV 110%. Od 50 000 podpisů, které by hypotetický kandidát předložil, by se muselo odečíst 55 000, což je zjevně absurdní.

Argumentace judikaturou

- Argumentovat je možno též odkazem na judikaturu. S touto argumentací však souvisí několik problémů:
    - 1) Argumentace nepublikovanou judikaturou: Soudy ve svých rozhodnutích dříve argumentovaly judikaturou, která nebyla nikde publikovaná a pro účastníky řízení tedy nedostupná. V roce 2002 tuto praxi ostře kritizoval ESLP. V současné době se tento problém do značné míry vyřešil v souvislosti s rozvojem internetu a právních informačních systémů.
    - 2) Neurčité a vágní citace judikatury: Soudy v některých případech ve svých rozhodnutích odkazují na „ustálenou judikaturu“ či „soudní praxi“, aniž dále upřesní, o jakou judikaturu se jedná a kde ji lze nalézt. Tento jev kritizoval např. ÚS ve svém Nálezu ze dne 29. června 2005, sp. z. I. ÚS 83/04.
-
-

Argumentace judikaturou

3) Argumentace právními větami judikátu: Právníci často při práci s judikaturou vycházejí z tzv. právních vět, které však mnohdy nemusejí přesně odpovídat skutečnému vyznění judikátu. Mnohdy je ostatně vybírají a formulují vydavatelé judikatury a nikoliv původní tvůrci příslušných soudních rozhodnutí.

Doporučená literatura

- ČAPEK, Karel. *Marsyas, čili, Na okraj literatury: 1919-1931*. 4. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1971, 185 s.
  - HARVÁNEK, Jaromír et al. *Teorie práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998, 341 s. ISBN 8021017910.
  - HLOUCH, Lukáš. *Teorie a realita právní interpretace*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 348 s. ISBN 9788073803032.
  - KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, xvi, 247 s. ISBN 8071790281.
  - KÜHN, Zdeněk et al. *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2006, xxii, 234 s. ISBN 8090378609.
  - SCHOPENHAUER, Arthur. *Eristická dialektika*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: En, 1991, 54 s. ISBN 80-901070-0-1.
-
-

Doporučená literatura

- SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 330 s. ISBN 9788090402454.